

ДЬОМІНА М.О.,
аспірантка

*Одеський національний
університет
ім. І.І. Мечникова*

Відносини України та Греції мають довготривалу історію і подають приклади позитивного співробітництва в різних сферах життя. Давньогрецькі міста на узбережжі Чорного моря, прийняття християнства з Візантійської імперії, поширення грецької культури в середньовічній Україні, створення в Одесі національно-визвольної організації "Філікі Етерія", що мало наслідком виникнення незалежної грецької держави, спільна боротьба проти фашизму в роки Другої світової війни – ось сторінки українсько-грецьких взаємин.

Якщо в економічних взаємовідносинах питань більше, ніж відповідей, то співпраця в гуманітарній сфері, особливо культурні, молодіжні, регіональні зв'язки розвиваються по зростаючій. Вони діють на основі міжурядової угоди про співробітництво в галузі культури і освіти. Тим самим відкривається дорога до практичної державної підтримки взаємних проектів і програм.

Ледь не в першу чергу стали розбудовуватись наукові контакти. Основними фор-

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ГРЕЦІЇ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

мами наукового співробітництва залишається проведення спільних експедицій, наукових конференцій, надання наукових стипендій. Кримське відділення Інституту сходознавства НАН України провело три Приазовські фольклорно-етнографічні експедиції, метою яких є дослідження традиційної культури, фольклору та мови нащадків християнського населення Криму, тобто греків, які мешкають зараз на півдні Донецької області.

І в Греції, і в Україні проводяться науково-практичні конференції, присвячені насамперед історичним, філологічним, культурологічним та економічним проблемам. Зокрема, вже відбулося п'ять конференцій "Україна-Греція: історія і сучасність". Основне організаційне навантаження при їх проведенні припадає на Інститут історії України НАН України, Маріупольський гуманітарний інституту і Грецький фонд культури.

Грецька сторона по різних каналах надає українським вченим наукові стипендії. Перші стипендії були видані в 1992 р. в галузі мови, історії та економіки; в подальшому стипендіатами ставали біологи, юристи, фізики. На початок 1999 р. стипендії отримали 96 українських вчених. Стипендії надають і приватні фонди. Так, на 1999 – 2000 рр. фонд Онассіса виділив 56 стипендій для іноземців, в тому числі і для України¹.

У сфері освіти в першій половині 90-х років контакти розвивалися в основному по лінії обміну студентами і аспірантами, організації курсів грецької мови на Україні і вивчення мови на літніх семінарах у Греції. З середини 90-х років їх характер змінився. У 1993 р. було створено Маріупольський гуманітарний інститут Донецького державного університету. Влітку 1993 р. ректор Донецького університету і директор Інституту побували в Греції і провели переговори в Міністерстві закордонних справ і Міністерстві освіти Греції. Підсумком стало підписання угоди про співробітництво між Афіньським, Салонікським та Донецьким університетами². На базі цієї угоди в 1995 р. в Маріупольському гуманітарному інституті відкрилась кафедра грецької філології, де почали працювати викладачі з Греції. Зараз це єдиний в Європі за межами Греції учбовий заклад, де в такому обсязі вивчається новогрецька мова, історія і культура Греції. На сьогоднішній день більша частина освітянського співробітництва здійснюється через цей інститут. За рішенням Першої організаційної науково-методичної ради країн СНД з проблем неоелліністики, що збиралася в Одесі в 1998 р., Україна має стати базовою країною в реалізації планів розповсюдження грецької культури і мови³.

Водночас існують значні складності з пропагандою, вивченням і поширенням української мови в Греції. В університетах країни немає

жодної кафедри української мови або центру україністики. На урядовому рівні було прийняте рішення про започаткування в Афінах двомовного українсько-грецького періодичного видання "Вісник", але, на жаль, практично воно мало реалізується. Певні труднощі зумовлювались тим, що надовго затягнулось правове оформлення документів про співробітництво в галузі науки, культури та освіти.

Греція активно надає Україні гуманітарну допомогу, особливо у зв'язку з Чорнобильською трагедією. Вона виділяє чорнобильцям ліки, приймає українських дітей для оздоровлення і відпочинку, сприяє проведенню дослідницьких робіт, а також заявила про свою готовність надати 2,5 млн. єку на програму закриття Чорнобильської атомної станції. Населенню Закарпатської області, постраждалому від повені, була надіслана цільова гуманітарна допомога на суму 245 тисяч доларів⁴.

На міжнародній науковій конференції в Маріуполі в 1999 р. особливий наголос було зроблено на тому, що фундаментом майбутніх відносин між Україною та Грецією є молодь. Однак українсько-грецькі угоди не містять спеціального рішення з цього приводу, за виключенням деяких статей окремих документів, які безпосередньо торкаються молоді. Тому актуальною вбачається ідея про необхідність встановлення тісних зв'язків між молодіжним рухом України і Греції. Конкретним кроком у цьому напрямі може стати ініціатива Спілки молодіжних організацій Донецької області підписати двосторонню угоду про співробітництво між Спілкою і грецькими молодіжними організаціями⁵.

Значні резерви молодіжного спілкування містить в собі система вищої освіти. Українська молодь має більше свободи у виборі майбутньої професії та місця навчання. В Греції молодь обмежена в цьому. Всі грецькі університети мають прохідний вступний бал різного рівня, тому зараховуються ті, чий бал випускних іспитів відповідає вступному. Вступ до університету, де прохідний бал нижчий за бали шкільних випускних іспитів, не дозволяється. Тому надзвичайно багато грецької молоді (понад 17% від загальної чисельності студентів вузів Греції – найвищий показник у Європі) виїжджає для отримання освіти за кордон. З іншого боку, якщо в Україні значного поширення набуло контрактне навчання, то спроба введення в Греції платної освіти (300 американських доларів за рік) викликала такі демонстрації протесту, які не дозволили уряду змінити стан справ в університетах⁶. Отож грецька молодь навчається в українських вузах переважно із власної ініціативи. В цілому ж, у відповідності до міждержавних угод, обмін студентами та аспірантами між двома країнами все ще залишається недостатньо інтенсивним.

У грецьких університетах молодь практично не вивчає української мови. Зате в Україні є декілька учбових закладів, де значна увага надається новогрецькій мові. В авангарді йде Маріупольський гуманітарний інститут. Сім з дев'яти учбових спеціальностей передбачають вивчення новогрецької мови, а їх випускники отримують другу спеціальність – викладач новогрецької мови. Завдяки такій підготовці, тільки в Донецькій області викладання новогрецької мови здійснюється в 35 школах, гімназіях, ліцеях⁷. Правда, в інших регіонах України становище залишається більш ніж скромним.

У молодіжному просторі України діють і деякі інші грецькі організації. Грецька церква виступила з ініціативою оздоровлення дітей Донбасу в грецьких медичних закладах. Міжнародне товариство друзів Нікоса Казандзакіса створило в 1999 р. українську секцію, до планів якої входить широка популяризація серед молоді творчості цього видатного письменника, філософа, драматурга і поета, а також грецької літератури в цілому. Грецька студентська молодь бере участь у діяльності асоціації студентів-донорів крові, створеної в 1980 р. при Янінському університеті. Пропагандисти руху сподіваються, що він знайде підтримку і в Україні⁸.

Значну активність у популяризації грецької культури серед молоді виявляє Федерація грецьких товариств України, яка охоплює дванадцять областей. Надаючи головну увагу проблемі відродження рідної мови і культури грецького етносу України, Федерація покладає надію саме на молодь. Освітнянські та оздоровчі програми спрямовані в першу чергу на це. Щороку проходять всеукраїнські олімпіади з новогрецької мови, історії, культури та мистецтва еллінів. Багато обласних та місцевих організацій греків мають молодіжні відділення⁹. Зокрема, у Керченському молодіжному народному театрі ставляться п'єси місцевих авторів на грецькі сюжети.

Українська сторона, особливо офіційна, значно менше задіяна в справі залучення молоді до розвитку українсько-грецьких відносин. Однією з поширених форм пропаганди історії Греції є участь школярів та студентів у археологічних експедиціях у давньогрецьких містах Північного Причорномор'я. Цікавою є діяльність краєзнавчого клубу "Гларос" ("Чайка") при профспілковому комітеті металургійного комбінату ім. Войкова (м. Керч), який є співорганізатором проведення чотирьох етнографічних виставок "Греки Керчі". В Керчі, крім того, існує ще юнацький футбольний клуб "Геракліон", хор грецької пісні. Клуб "Боспор" здійснив декілька театралізованих походів по Керченському півострові, причому давньогрецькі костюми і військову зброю члени клубу виготовили особисто. Такій плідотворній діяльності багато в чому сприяв Благодійницький фонд "Деметра"¹⁰. Втім, такі приклади залишаються поодинокими.

Зовсім мало уваги пропаганді української культури серед молоді приділяється в самій Греції. Як відомо, в Грецію виїхало значне число греків з України і буде дуже прикро, якщо молодь забуде країну, з якою її предків та її саму тісно пов'язала доля. На жаль, образ України в Греції формують інші, часто негативні явища. Тому одним із завдань української дипломатії у сфері молодіжної політики є залучення молоді Греції до розвитку українсько-грецьких зв'язків.

Велику активність у справі включення молоді до міжнародного українсько-грецького діалогу виявляє грецька сторона. Пояснюється це, безумовно, наявністю на теренах України грецької діаспори. Особлива увага надається молоді, яка може стати як базою відродження на українських землях грецького етносу, так і сприяти майбутньому грецької нації. На такому тлі позиція української сторони у справі пропаганди в Греції досягнень України, її мовних і культурних багатств виглядає надто пасивною. Подібний стан розвитку молодіжних українсько-грецьких відносин висуває перед українською молоддю нагальне завдання активізації двосторонніх молодіжних контактів.

Значні резерви співробітництва приховуються в галузі туризму. Якщо українські туристи відвідують Грецію досить активно, то зворотний потік залишається незначним. Але ще більш важливим є досвід Греції в розвитку туристичного бізнесу: адже саме він посідає перше місце за щорічними прибутками в економіці Греції, перевищуючи прибутки від торгового флоту: відповідно 3,2 і 2,2 млрд. доларів. Втім, лише у 1998 р. в Криму почала діяти розроблена спільно з Грецією програма ТАСІС "Кримський центр розвитку туризму", відбулися переговори з різними грецькими компаніями. В якості першочергової умови йшлося про встановлення постійного повітряного сполучення на сучасному рівні між Кримом і країнами ЄС для залучення європейських туристів. У 1998 р. в рамках цього проекту було підписано договір про побратимство між Ялтою і Родосом¹¹. Але інші регіони України мало задіяні в цій сфері співробітництва.

В останні роки широкого розмаху набули місячники і тижні грецької культури в Україні. В якості прикладу можна привести програму однієї з культурних подій, що відбулася в 2000 р. в Одесі¹².

Тиждень розпочався в понеділок 22 березня урочистим відкриттям в СШ № 25 та врученням подарунків школі від імені Фонду грецької культури. Потім в класах представники культури Одеси і Греції провели урок на тему: "Греція: величезний спадок і сучасність". Після уроку стартували міжнародні дитячі конкурси "Олімпійське перемир'я" та "Окоп Євпаліна". Учні школи дали святковий концерт. Після обіду проводився першій тур всеукраїнського конкурсу грецької мови, літератури та історії Греції. Вівторок проходив під гаслом

"Свято книги". Були відкриті книжкові виставки "Грецька художня та інша література українською та російською мовами", "Книги грецькою мовою, видані в Одесі", "Скарби бібліотеки Г.Г.Маразли", а також художня виставка "К.К.Костанді та інші художники-греки в Одесі". День закінчився виставою-монодрамою для актора, танцюриста та інструментального ансамблю "Орестея".

Лозунгом третього дня була "Слава майстрам Греції і України". Урочистості розпочалися виставкою "Греки і Києво-Печерська Лавра: слід у століттях", а потім відбувся вечір музики з виконання творів українських та грецьких композиторів. У четвер святкувався День Національного відродження Греції. Пройшла урочиста літургія в Грецькій церкві, а в музеї "Філікі Етерія" – традиційний ритуал пам'яті. Пізніше відкрилася виставка кращих дитячих робіт учасників IV конкурсу дитячого малюнку. Увечері за участю представників грецької та української громадськості, грецьких товариств Одеси, Маріуполя, Миколаєва, Херсона та інших міст розгорнулось святкування Дня Незалежності. "Єдність і дружба" – таким було гасло п'ятого дня тижня культури. В порядку денного зустріч керівників і представників грецьких громадських організацій України, лекція "Греки і Києво-Печерська Лавра: слід у століттях" і концерт студентів та викладачів Одеської консерваторії. Завершився тиждень днем "Моря та століття, які об'єднують народи". В Морському університеті проходила робота круглого стола "Шляхами давньогрецьких мореплавців", а в філії Фонду грецької культури була прочитана лекція "Візантійські традиції на землі Києво-Печерської Лаври". Завершився тиждень вечором відпочинку молоді "Весна, кохання і надія". Не менш яскравим та насиченим вийшов і тиждень грецької культури в Одесі в 2001 р.

Таким чином, українсько-грецькі відносини в гуманітарній сфері мають тенденцію до зростання. Вони охоплюють найперспективніші галузі співробітництва та подають приклад розбудови шляхів просування країн назустріч одна одній. Разом з тим, залишаються значні резерви з обох сторін для розбудови подальших відносин практично у всіх галузях гуманітарної політики.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Афинский курьер. – 1999. – №16.
- ² Балабанов К.В. Проблемы подготовки кадров греческой интеллигенции в Мариупольском гуманитарном институте: опыт, трудности, перспективы // Украина – Греция: история та сучасність. – К., 1993. – С.8-10.

- ³ Юг. – 1998. – 17 ноября.
- ⁴ Урядовий кур'єр. – 1997, 16 грудня.
- ⁵ Калашников Е. Украина – Греция: перспективы сотрудничества в области молодежной политики // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.2. – Маріуполь, 1999. – С.216.
- ⁶ Киселева Н.Н. Некоторые особенности среднего и высшего образования в Греции // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.2. – С.141.
- ⁷ Шевченко В.П., Балабанов К.В. Повышение роли образования в укреплении дружеских связей между украинским и греческим народами: опыт и перспективы // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.1. – Ч.1. – С.38-40.
- ⁸ Шаповалова О. Создание украинской секции Международного общества друзей Никоса Казандзакиса как один из элементов украинско-греческого сотрудничества в области культуры // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.2. – С.249-251; Lavasidis L., Christon K. Student's Blood Donation Association in the University of Ioannina // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.2. – С.229 - 232.
- ⁹ Ішуніна Н.В. Діяльність Товариства "Україна – Греція" – вагомий чинник українсько-грецьких міждержавних відносин // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.1. – Ч.1. – С.218-219.
- ¹⁰ Третякова К. Приклад вирішення проблеми фізичного виховання та навчання молоді історії та культурі рідного краю в місті Керч // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.2. – С.242-244.
- ¹¹ Сидоренко С.С. Состояние и перспективы украинско-греческих отношений // Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва. – Т.1. – Ч.1. – С.511-512; Євагелос С. До ЄС не так-то й далеко, якщо прискорити ходу // Віче. – 1996. – №12. – С.108.
- ¹² Тиждень грецької культури в Одесі. Програма. – Одеса, 2000. – С.3-22.